ГОСПОДАРСЬКЕ ПРАВО ТА ПРОЦЕС

Лишенюк В.К.
аспірантка,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка

ІСТОРІЯ ТА ОСНОВНІ ЕТАПИ РОЗВИТКУ КОНСАЛТИНГОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Консалтингова діяльність – це особливий вид господарської діяльності, яка здійснюється спеціальними суб'єктами господарювання на професійній основі та полягає у наданні консультаційної послуги замовнику за плату, на підставі договору. Консалтинг зародився якраз через необхідність осіб та компаній вирішувати складні проблеми, що виникають під час здійснення господарської діяльності, за допомогою унікальних та спеціально підібраних рішень.

У науковій літературі відзначається, що консалтингова діяльність існувала протягом історії людства. При цьому роль та обов'язки консультантів змінювалися із розвитком промисловості, науково-технічним процесом та поглибленням знань.

На думку Шаркової Г.Ю., важливими факторами розвитку консалтингових відносин стали становлення міжнародного торговельного права, а також значні історичні події такі як великі географічні відкриття та промислова революція. Так, накопичені людством великі обсяги інформації та знань призвели до ускладнення змісту рекомендацій у певних сферах господарства, їх видах, типах та методах формування [7, с. 21].

Більшість вчених пов'язують становлення консалтингу у його сучасному розумінні (як окремого виду діяльності) із початком XX століття, що в свою чергу характеризується потужним розвитком науково-технічного прогресу. У своїх роботах Ю.А. Рак виділяє такі етапи розвитку консалтингу в світі:

1) період зародження консалтингу як галузі (кінець XIX – XX ст.);

2) період становлення консалтингу як окремого виду бізнесу (20–30-ті рр. ХХ ст.);

3) «золота ера консалтингу» (40-ві рр. ХХ ст. – сьогодення).

Період **зародження консалтингу** як галузі характеризується появою перших консалтингових компаній, що пропонують клієнтам різний спектр послуг (зокрема, проведення робіт з підвищення ефективності функціонування промислових фірм, надання консультацій з управління людськими ресурсами, з управління збутом і фінансами). Цей період пов'язаний із іменами перших консультантів таких як Фредерік Тейлор, Тоуерс Перрін, Артур Д. Літл та інші [6, с. 91].

На початку ХХ століття була заснована перша консалтингова компанія («Служба ділових досліджень») в США. Пізніше соціолог Елтон Мейо започаткував розвиток мотиваційних концепцій управління персоналом, а вже у 1925 році Джеймс О. Мак-Кінсі організував консалтингову фірму, яка надавала фінансово-аналітичну та бухгалтерську допомогу [1, с. 5].

На етапі **становлення консалтингу як окремого виду бізнесу** з'являються консалтингові компанії, що почали займатися проблемами організації та стратегії. Цей період характеризується становленням управлінського консалтингу. Також починає швидко розвиватися консультування з питань фінансів, у тому числі фінансування підприємств та фінансовий контроль за операціями. Активному розвитку консалтингу (зокрема, в управлінській сфері) сприяла «Велика депресія», адже в умовах економічної кризи особливо відчутною стала відсутність достатньої теоретичної підготовки керівництва переважної більшості компаній, неготовність вчасно змінити напрями стратегічного розвитку фірм, враховуючи економічну кризу [6, с. 91].

У 20-ті та 30-ті рр. ХХ століття консультування отримало визнання не тільки в США та Великобританії, а й у Франції, Німеччині та інших промислово розвинених країнах. Існувало лише декілька престижних фірм, однак їх послугами в основному користувалися лише великі промислові корпорації. Консультант залишався невідомим основній

масі малих та середніх підприємств. З іншого боку, замовлення на виконання завдань стали надходити від уряду: це стало початком консультування для державного сектору [7, с. 21–22]. Крім цього, з'явився попит на консультування військового комплексу, що зіграло важливу роль під час Другої світової війни [4, 297]. Наприклад, в 1940 р. Буз Аллен Гамільтон (Booz Allen Hamilton) був найнятий для реорганізації воєнно-морських сил США, а старовинна консалтингова фірма Артур Д. Літтс, Інк. (Arthur D. Little, Inc.) консультувала високопосадовців під час Другої світової війни [7, с. 23].

Етап **«золотої ери консалтингу»** розпочався після Другої світової війни. На цьому етапі косалтинг постає окремим видом підприємницької діяльності. На ринку виникають та закріплюються провідні консалтингові компанії [6, с. 92]. Саме в той час попит на консалтингові послуги почав зростати особливо інтенсивно. Пояснювалося це післявоєнним будівництвом, зростанням ділової активності, прискоренням науково-технічного прогресу, інтернаціоналізацією промисловості, торгівлі та фінансів [3, с. 28].

У цей час консалтингові фірми набувають рис повноцінних комерційних підприємств із власною стратегією розвитку, ринковою поведінкою та асортиментом продукції. Інститут консалтингу отримує громадське визнання та набуває суттєвого значення для економіки держави та світу [1, с. 33]. Консалтинг отримав настільки широке поширення, що в США в 70-і роки на кожні 100 керуючих в промисловості припадав один консультант. Зокрема, розвитку консалтингу спряла необхідність впровадження новітніх на той час інформаційних технологій [7, с. 20]. Так, у 1950 році уряд США інвестує 1 мільйон доларів в проєкти щодо управлінського консультування. А в 1952 році уряд США найняли МакКінслі та Компанія (McKinsey & Company) для реорганізації Білого Дому та надання порад щодо окремих політичних призначень [7, с. 12].

Сучасний етап розвитку ринку консалтингу характеризується такими тенденціями розвитку:

1) інституціоналізація, що виражається у взаємодії різноманітних консалтингових об'єднань, покликаних регулювати та сприяти ефективності діяльності консалтингових компаній;

2) глобалізація та транснаціоналізація (поглинання невеликих консалтингових компаній);

3) універсалізація (розширення спектру консалтингових послуг);

4) інтелектуальна капіталізація – підбір та розвиток висококваліфікованого персоналу консалтингових компаній;

5) еволюція маркетингових технологій консалтингових компаній;

6) модернізація клієнт-партнерських відносин [2, с. 17–21].

На розвиток і структуру глобального консалтингового ринку впливають такі транснаціональні **чинники,** як лібералізація міжнародних економічних відносин, загострення конкуренції на консалтингових ринках, відкриття консалтингових ринків у країнах з перехідною економікою, прорив інноваційних технологій в консалтинговому бізнесі. З огляду на зміни тенденцій ведення бізнесу все більше компаній приходять до розуміння важливості консалтингових послуг [5, с. 238].

Дослідивши основні етапи зародження та розвитку консалтингової діяльності ми підкреслюємо важливе значення цієї дальності будь-якої соціально-економічної системи. Консалтингова діяльність є одним із драйверів економічного розвитку держави, адже дозволяє суб'єктам господарювання – замовникам ефективно та законно займатися бізнесом та покращувати систему управління відповідно до чинної нормативно-правової бази.

Список використаних джерел:

1. Верба В.А., Решетняк Т.І. Організація консалтингової діяльності : Навч. посібник. Київ : КНЕУ, 2000. 228 с.

2. Вергуненко Н.В. Трансформація ринку консалтингових послуг. *Вісник КНТЕУ. Держава та економіка*. 2013. № 4. С. 15–24. URL: http://visnik.knteu.kiev.ua/files/2013/04/2.pdf.

3. Гонтарєва І.В. Консалтингові послуги в сфері підприємництва: конспект лекцій. Харків : Вид. ХНЕУ, 2016. С. 135.

4. Гончарова М.Л., Бондаренко Р. Основні тенденції розвитку менеджмент- консалтингу в США. *Сполучені Штати Америки у сучасному світі: політика, економіка, право, суспільство* : зб. матеріалів ІІ міжнародної науково-практичної конференції (м. Львів, 15.05.2015). Ч. 2 / упоряд. Калитчак Р.Г., Зазуляк З.М. Львів : Центр американських студій ФМВ ЛНУ ім. І. Франка, 2015. С. 296–303.

5. Любохинець Л.С., Дашевська А.А. Роль міжнародного консалтингу в розвитку національного ринку консалтингових послуг. *Економіка і суспільство*. 2017. № 13. С. 234–239.

6. Рак Ю. А. Основні тенденції розвитку світового ринку консалтингових послуг. *Актуальні проблеми міжнародних відносин*. 2012. Вип. 108(2). С. 91–97. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apmv_2012_108%282%29.

7. Шаркова Г.Ю. Договір консалтингу : Дис. … канд. юрид. наук: 12.00.03 ; НДІ приват. права і підприємництва Нац. акад. прав. наук України. Київ, 2011. С. 220.

8. H. M. B Sousa. Management consulting business models: operations through and for digital transformation. URL: https://repositorio.iscte-iul.pt/bitstream/10071/18644/1/master_hugo_breia_sousa.pdf.